

Wstęp

Wybuch wojny w Ukrainie wywołał katastrofalne skutki, głęboko wpływając zarówno na gospodarkę, jak i na sytuację humanitarną całej ukraińskiej populacji. Reperkusje tych tragicznych wydarzeń rozprzestrzeniły się na całą Europę, tworząc sieć złożonych i wzajemnie powiązanych kanałów transmisji, które potęgują ich wpływ. Niszczycielskie skutki wojny od pierwszych jej dni rzuciły cień zwiększonego ryzyka gospodarczego oraz wywołały wstrząsy w delikatnej równowadze europejskiej dyplomacji i jedności. Ta niepewność z kolei doprowadziła do ograniczenia inwestycji i możliwości zatrudnienia, przyczyniając się do globalnego spadku PKB. Sankcje gospodarcze nałożone w odpowiedzi na konflikt przełożyły się zaś na wyższe ceny energii i żywności, stanowiąc podwójne wyzwanie dla krajów europejskich. Zakłócone łańcuchy dostaw, będące kolejnym skutkiem wojny, dodatkowo obciążą europejskie gospodarki. Wynikająca z tego niepewność w pozyskiwaniu towarów i materiałów jeszcze bardziej zaostrzyła wyzwania gospodarcze, przed którymi stoją kraje powiązane z tymi sieciami dostaw. Dodatkowo, wojna doprowadziła do ogromnego kryzysu uchodźczego, a wysiedlone osoby szukają schronienia i bezpieczeństwa w granicach Europy, co nadaje temu kryzysowi wymiar humanitarny. Choć obecna sytuacja jest złowieszcza, istnieje katastroficzna perspektywa, że działania wojenne mogą trwać przez wiele lat. Ten przedłużający się konflikt może potencjalnie wywołać przyszłe kryzysy energetyczne i żywnościowe, spychając setki milionów ludzi w ubóstwo, wywołując niepokoje społeczne na dużą skalę i przyczyniając się do degradacji ekosystemu¹. Wieloaspektowy wpływ wojny w Ukrainie podkreśla pilną potrzebę podjęcia skoordynowanych międzynarodowych wysiłków w celu zaspokojenia nie tylko bezpośrednich potrzeb humanitarnych, ale także długo-

---

¹ McKinsey & Company, *War in Ukraine: Lives and livelihoods, lost and disrupted*, McKinsey Global Publishing, 2022, s. 5.

terminowych wyzwań gospodarczych, politycznych i środowiskowych, które stoją przed Europą.

Z perspektywy gospodarczej wojna w Ukrainie ujawniła rażącą strategiczną słabość Europy w postaci nadmiernej zależności od rosyjskich paliw kopalnych. W tym kontekście warto podkreślić jest znaczenie bezpieczeństwa energetycznego w Europie, szczególnie w kontekście gazociągów i zależności od zewnętrznych dostawców. Celem ograniczenia tego zagrożenia, europejskie gospodarki muszą wdrożyć programy oszczędzania energii oraz dynamicznie przyspieszyć przejście na odnawialne źródła energii, takie jak energia słoneczna, wiatrowa i wodór. Procesy te będą wymagały ogromnych inwestycji, ale ograniczenie zależności od rosyjskiej ropy i gazu pozwoli osiągnąć dwa kluczowe cele. Po pierwsze, zablokuje kluczowe dochody finansujące wysiłki wojenne Moskwy. Po drugie, przyspieszy postęp w realizacji celów UE w zakresie redukcji emisji dwutlenku węgla w ramach Zielonego Ładu. Lekcją, jaką Europa powinna wyciągnąć z tej wojny, jest konieczność połączenia interesów klimatycznych i geopolitycznych w dziedzinie energii. Realizacja ambicji klimatycznych będzie wymagała jednak poniesienia wysokich kosztów ekonomicznych, społecznych i technologicznych. Osiągnięcie prawdziwego bezpieczeństwa energetycznego zgodnego ze zobowiązaniami klimatycznymi będzie zaś wiązało się ze złagodzeniem krótkoterminowych ograniczeń budżetowych². Państwa członkowskie UE zbyt długo priorytetowo traktowały kontrolę deficytu nad kluczowymi długoterminowymi inwestycjami w zrównoważony rozwój i odporność społeczną. Ekspansja odnawialnych źródeł energii i sprawiedliwa transformacja energetyczna wymagają znacznych wydatków na przestrzeni dziesięcioleci. Aby to umożliwić, w przepisach fiskalnych UE uzasadniona jest większa elastyczność, czy to poprzez wspólne zaciąganie pożyczek, złagodzenie limitów zadłużenia czy wyłączenie ekologicznych inwestycji z obliczeń deficytu. Wojna w Ukrainie unaoczniała tym samym pilną potrzebę zreformowania finansów europejskich gospodarek. Dotychczasowe sztywne ramy fiskalne skupione na redukcji deficytu i długu nie są w stanie sprostać nowym wyzwaniom stojącym przed Europą. Reforma jest konieczna, aby umożliwić tymczasowe zwiększenie inwestycji publicznych, nawet jeśli oznacza to większe deficyty. W obecnej sytuacji ramy budżetowe państw europejskich wymagają większej elastyczności, aby uwzględnić pilne priorytety w zakresie wydatków, takie jak bezpieczeństwo energetyczne, pomoc dla uchodźców i obronność. Niemożliwym wydaje się dziś realizacja programów współpracy w zakresie przesiedleń uchodźców lub wspólnych zakupów

---

² International Monetary Fund, *World Economic Outlook: War Sets Back the Global Recovery*, Washington 2022, s. 17.

broni bez przeprojektowania europejskich reguł fiskalnych. Odpowiedzialność fiskalna pozostaje jednak ważna, biorąc pod uwagę wysoki poziom zadłużenia po pandemii COVID-19.

Inwazja Rosji na Ukrainę brutalnie zweryfikowała długo utrzymywany kurs polityki pozimnowojennej wobec Moskwy. W konsekwencji nadwężeniu uległy stosunki dyplomatyczne nie tylko między państwami europejskimi, ale także w skali globalnej. Złożona sieć powiązań gospodarczych, historycznych oraz politycznych poszczególnych państw z Rosją krystalizuje napięcia pomiędzy dotychczasowymi sojusznikami wewnątrz UE i NATO, dowodząc kruchości globalnego porządku. Ponadto dalsza eskalacja działań wojennych skutkować będzie nasilającym się kryzysem humanitarnym wywołanym ciągłym napływem uchodźców, deficytem dostaw energii, rosnącymi kosztami wsparcia militarnego, ograniczeniem inwestycji oraz rosnącą inflacją. Te kaskadowo rosnące koszty toczącej się wojny mogą okazać się papierkiem lakmusowym trwałości europejskich i transatlantyckich sojuszy oraz cierpliwości wyborców po obu stronach Atlantyku. Jeśli dodać do tego przemyślanie toczoną przez Rosję wojnę informacyjną, czynniki te w dłuższej perspektywie na poważnie zagrożić mogą stabilności europejskich demokracji. Widmo rosnącego poparcia społecznego dla populistycznych i nacjonalistycznych formacji politycznych w poszczególnych krajach może prowadzić nie tylko do osłabienia solidarności wobec walczącej Ukrainy, ale w bardziej katastroficznym scenariuszu naruszenia integralności Europy. To jaki kurs obierze Europa w obliczu trwającego kryzysu bardziej niż kiedykolwiek wcześniej zależy dziś od przemyślanej dyplomacji, zachowania spójności społecznej oraz wychodzącego ponad narodowe interesy konsensusu.

Niegdyśsze słowa Jeana Monneta o tym, że tożsamość Europy będzie kształtowała się w wyniku reakcji na kryzysy³, skłaniać powinny dziś do refleksji nad zdolnością UE do adaptacji i innowacji. Działania podjęte w następstwie wojny w Ukrainie muszą służyć położeniu podwalin pod bardziej elastyczną, zjednoczoną i odporną na zewnętrzne wstrząsy Europę. Ten imperatyw, wykraczający poza granice Europy, potrzebuje zjednoczonego frontu, aby sprostać nadchodzącym wyzwaniom. Wieloaspektowy i kosztowny charakter tej transformacji będzie wymagał zwiększenia wysiłków politycznych oraz zacieśniania współpracy pomiędzy poszczególnymi rządami oraz instytucjami międzynarodowymi i pozarządowymi. Tylko dzięki synergicznemu podejściu Europa udowodni, że nadal jest kolebką liberalnej demokracji hołdującej wartościom, takim jak tolerancja i solidarność.

---

³ J. Monnet, *Mémoires*, Fayard, 1976.

Główną tezą publikacji jest stwierdzenie, że wojna w Ukrainie ma głębokie i wzajemnie powiązane konsekwencje rzutujące na geopolityczny, gospodarczy i społeczny krajobraz Europy. Z perspektywy geopolitycznej autorzy publikacji przedstawiają analizę, w jaki sposób konflikt wpłynął na relacje między krajami europejskimi, a głównymi światowymi mocarstwami, zwłaszcza Rosją. Z gospodarczego punktu widzenia, autorzy dowodzą, że wojna wywołała znaczące wyzwania, takie jak obawy o bezpieczeństwo energetyczne ze względu na zależność od rosyjskich paliw kopalnych. Ponadto analizują sankcje gospodarcze nałożone w odpowiedzi na wojnę i ich wpływ na handel, inwestycje i ogólną stabilność gospodarczą w regionie. W aspekcie społecznym autorzy publikacji badają wewnętrzną dynamikę w społeczeństwach europejskich, w tym wpływ wojny na zdrowie psychiczne Polaków oraz wyzwania humanitarne związane z napływem uchodźców.

Publikacja ma układ problemowy, co znajduje odzwierciedlenie w jej strukturze. Praca składa się ze wstępu oraz 14 rozdziałów podzielonych na dwie części. Część pierwsza poświęcona aspektom polityczno-społecznym składa się z 6 artykułów, zaś część druga dotycząca kwestii ekonomicznych liczy 8 artykułów.

Oddając tę książkę w ręce czytelników, chcielibyśmy życzyć im ciekawej lektury, mając jednocześnie nadzieję, że przyczyni się ona do głębszego zrozumienia złożonych reperkusji wojny w Ukrainie, wspierając dialog i współpracę na rzecz większego bezpieczeństwa i solidarności w Europie. Liczymy, że zdobyte tu spostrzeżenia przyczynią się do głębszych dyskusji i zainspirują do opracowania strategii wobec wyzwań, które stoją przed kontynentem poszukującym jedności, stabilności i trwałego pokoju.